

Arş. Gör. Onur TÜRKÖLMEZ

Sakarya Üniversitesi,

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Koronavirüs Salgını, “İdeolojiler Çağı”nı Geri Getirebilir

Post-Korona Döneminde Siyaset; Kapitalizmin Değil Küreselleşmenin Sonu, İdeolojiler Çağı'nın Geri Dönüşü

Koronavirus hastalığının en büyük etkisi, virüse yakalanan kişilerin -bünyelerine göre değişmekle birlikte- iki hafta gibi kısa bir sürede hayatlarını kaybetmesi oldu. Virüs 20 yaş altındaki hastaları çoğunlukla sadece taşıyıcı yaparken bunun dışındaki tüm bireyleri ölümcül bir şekilde tehdit ediyor. Birleşmiş Milletler'e göre, 2020'de 8 milyara yaklaşacağı hesaplanan dünya nüfusunun 3 ila 4 milyarlık kısmının 25-64 yaş aralığında olacağı tahmin ediliyor¹. Koronavirüs nedeniyle gündeme gelen yenedünya düzeninde, dünya nüfusunun en kalabalık, aynı zamanda üretim ve siyasette en etkin kesimini oluşturan bu yaş grubunun, siyasal tercihlerine ilişkin değişim tartışmalarının da değerli olduğu düşüncesindeyiz.

Koronavirus'un Siyasal Psikolojisi: Dehşet Yönetimi Kuramı

Tarih boyu insanlığın en büyük meselelerinden biri de ölümlerle baş etmek olmuştur. Ölüme ilişkin farkındalık, her toplumda bazı psikolojik savunma mekanizmalarının gelişmesine neden olur. Bu savunma mekanizmalarına ilişkin önemli bir katkı, 1986'da Jeff Greenberg, Sheldon Solomon ve Tom Pyszczynski'nin geliştirdikleri “Dehşet Yönetimi Kuramı”dır. Bu kurama göre, insanların bir gün öleceğini anlamaları ve binyıllardır sürüp giden tarih içinde çok küçük bir zamanı kapladıklarını fark etmeleri, onları dehşete düşürür. İnsanoğlu bu dehşet duygusunu aşabilmek ve yönetebilmek için refleksif cevaplara başvurur. Bu cevaplar arasında, “milliyetçilik”, “katı ideolojik tutumlar”, “Radikal dini yönelimler”, “cinsiyetçilik” ve “ırkçılık” bulunmaktadır.

Dehşet Yönetimi Kuramı, ölümlerle burun buruna gelinen tarihsel anlarda insanların mevcut sistemleri destekleme eğiliminde olduklarını vurgular². Psikologların ortaya attığı bu savunma mekanizmalarının siyasal çıktıları, Koronavirüs sonrası sürece ilişkin siyasetin ana hatlarını anlamamızı sağlayabilir.

1 “The world population is changing” <https://ourworldindata.org/age-structure#the-world-population-is-changing-for-the-first-time-there-are-more-people-over-64-than-children-younger-than-5>

2 Fatih Birinci, “Ölümün Karşısında İnsan: Dehşet Yönetim Kuramı”, <https://evrimagaci.org/olumun-karsisinda-insan-dehset-yonetim-kurami-7538>

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Ölümün politik yönetimi olarak adlandırabileceğimiz bu sürecin politik psikolojik boyutlarının ele alınması son derece önemlidir.

İnsanların, ölümün kitleselleştiği dönemlerde belli davranış kalıplarına daha yatkın hale gelmeleri doğaldır. Ancak bu davranış kalıplarının hangi somut koşullar ve tarihsel etkiler altında ortaya çıktığı, söz konusu davranışların ana eksenini de tayin edici olacaktır. Bu nedenle Koronavirüs'ün mevcut siyasal ve ekonomik dünya sistemi üzerinde oluşturacağı tahribatı değerlendirmek gerekir.

Batı'da Koronavirüs'le Mücadele: Küreselleşmenin Sonu ve Alternatifler

Hastalığın küresel salgın ilan edildiği 11 Mart tarihinden itibaren gelişmiş Batı ülkelerinde virüsle mücadele önemli bir sorun haline gelmiştir. Sağlık sisteminin çoğunlukla özelleştirildiği ve sosyal güvenliğin özel sigortalara bağlandığı ülkelerde tedavi ve karantina süreçlerinin kapitalist bir mantıkla ele alınması sıklıkla eleştirilere konu olmuştur³. İngiltere'nin ekonomik kaygılarla bir süreliğine sürü bağışıklığını (herd immunity) gündeme alması, ülkede hastalığın durdurulamaz bir hale gelmesine neden olmuştur. İtalya'dan sosyal medyaya yansıyanlar, solunum cihazları ve yoğun bakım ünitelerinin yetersiz kaldığı durumlarda hastalar arasında tercih yapılarak bir kesimin ölüme terk edilmesine varan tabloları gözler önüne sermiştir. Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde salgının önce önemsenmeyerek yeterli sayıda test kitinin bulundurulmaması, ardından yerel kliniklere gönderilen test kitlerinin bozuk çıkması⁴ gibi fiyaskolar, kapitalist devletlerin kriz anlarında gerekli refleksi gösterme konusunda yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

Salgının kapitalizmin küreselleşmeci boyutunu tehdit ettiğini de söylemek gerekir. Küresel ulaşım ve temas imkanlarının hastalığın yayılmasında çarpan etkisi yapması, küreselleşmeye ilişkin mevcut tartışma ve eleştirilerin daha da güçlenmesine neden olmuştur.

Bu yazımızda kapitalizmin ya da Batı'nın vermiş olduğu sınav sonuçlarını gözlemleyerek sistemin hatalarının tespiti veya daha uç noktada çöküşüne yönelik tartışmalar yapmak yerine Koronavirüsün siyasal dönüşümlere etkisine farklı bir bakış açısından dikkat çekmeye çalıştık. Ancak öncesinde birçok ülkelerinin zor bir sınav verdiği salgın sürecinde Türkiye'nin yürüttüğü politikalara kısaca bir göz atalım.

³ "Uninsured Americans could be facing nearly \$75,000 in medical bills if hospitalized for coronavirus"
<https://www.cnbc.com/2020/04/01/covid-19-hospital-bills-could-cost-uninsured-americans-up-to-75000.html>

⁴ "Inside the coronavirus testing failure: Alarm and dismay among the scientists who sought to help"
<https://www.washingtonpost.com/investigations/2020/04/03/coronavirus-cdc-test-kits-public-health-labs/?arc404=true>

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Türkiye İstisnası: Ne Tam Karantina, Ne Sürü Bağışıklığı

Türkiye’de küresel salgın ilanından daha sonra ilk vakaların görülmesi ile belli bir tecrübenin ışığı altında daha hibrit politik tercihlerin yapıldığı söylenebilir. Türkiye, ne İngiltere gibi “sürü bağışıklığı” umursamazlığını tercih etmiş, ne de İtalya ve İspanya gibi bir tam karantina uygulamıştır. Ülke genelindeki sağlık kuruluşlarında Koronavirüs tedavisinin ücretsiz hale getirilmesi (bazı özel hastaneler buna uymasa da kural olarak bu tutumun benimsenmesi), üniversitemiz başta olmak üzere çeşitli kurumların maske, siperlik ve test kiti gibi virüsle mücadeleye yardımcı olacak malzemeleri üretmeye başlaması, yurtdışından getirilen test cihazı ve kitlerle mücadele sürecinin desteklenmesi gibi tedbirler devreye sokulmuştur. Belli yaş gruplarına, belli tarihlerde uygulanan sosyal temas kısıtlamalarının yanında gündelik ve ekonomik hayatın daraltılarak devam etmesi de, sınıfsal bir tercih olmakla birlikte, Türkiye’nin virüsle mücadelesinde önemli bir yer teşkil etmektedir.

Vakalara ilişkin günlük veri akışının kamuoyu ile paylaşılması doğru bir yaklaşımdır. Ancak bir öneri olarak belirtilmelidir ki; söz konusu vaka ve vefat sayılarının; yaş, cinsiyet ve bölge ile hastalığın hangi aşamasında iyileşme ya da vefat gibi sonuçlara ulaşıldığının halkla paylaşılması gerekir. Bu sayede halkın, daha fazla bilinçlenip hastalığın ciddiyetini anlaması mümkün olacaktır.

Koronavirus Sonrası Dünyada Siyaset: Korumacı Eğilimlerin Yükselişi

Küreselleşmenin ciddi bir sorgulamadan geçtiği günümüzde yaşanan Koronavirüs salgını, tartışmaları daha da alevlendirmiştir. Kapitalist sağlık sistemlerinin felce uğraması ve kitlesel ölümlerin yaşanması, Avrupa merkezli ancak günümüzde özellikle Amerika’nın temsil ettiği kapitalist düzenin yeniden sorgulanmasına neden olabilir. Elbette bu sorgulamanın, dünyayı doğrudan sosyalist alternatiflerin hız kazanacağı bir ortama sürükleyeceği ve mevcut düzenin hızla yıkılması gibi sonuçlar doğuracağını söylemek fazla kestirme bir görüş olur. Aksine, Dehşet Yönetimi Kuramı, kriz dönemlerinde kitlelerin mevcut rejimleri destekleme eğiliminin güçlendiğine işaret eder. Dehşet Yönetimi Kuramı uyarınca toplumların ölümle bu denli kitlesel biçimde yüzleştiği bir dönemde korumacı bir refleks olarak siyasetin daha dini, daha ideolojik ve daha milliyetçi bir çizgiye çekilmesi mümkündür. Bu bağlamda yakın gelecekte küreselleşme karşıtı söylemlerle güçlendirilmiş, ancak eşitlikçiliği tartışmalı, ulusal düzeyde kapitalist üretim ve bölüşüm ilişkilerine dayalı popülizmlerin güç kazanacağı içe kapalı ve korumacı bir dünyaya hazırlıklı olmak gerekebilir.

Koronavirüsün etkisiyle oluşan ekonomik daralmanın küresel olarak beklendiği yakın gelecekte; dijital dünyanın bireyselleşmiş ve mutlak özgürlükçü beklentilerinin aksine eşitlikçi alternatiflerden çok

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

sınıfsal tercihlerin öne çıkacağı, ayrışmaların ideolojik olarak baskılanacağı, küreselleşme karşıtlığı ile sınırlı, korumacı eğilimlerin yükselişe geçtiği yeni bir dünya resminden bahsedilebilir.

İdeolojiler Çağı, Koronavirüs'ün getirdiği ölümcül dehşetin etkileri altındaki kitleler tarafından rahatlıkla geri getirilebilir ve bu durum siyaseti ciddi bir dönüşüme tabi tutabilir. Öte yandan mevcut siyasi aktörler ve rejimlerin tahtının sallantıda olduğunu düşünmek de doğru değildir. Hatta denilebilir ki toplumsal ve siyasal dönüşüme uyum sağlamaları ölçüsünde güçlerini pekiştirebilirler. Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'nin iflası ile ideolojiler çağının sona erişini müjdeleyen üçüncü küreselleşme dalgasının sonunun başlangıcında olduğumuzu düşünmekteyiz.